

Література

1. Federal Criminal Code and Rules. – St. Paul, Minn., West Group, 2003. – 1436 p.
2. Title 18 U.S.C., Part I – Crimes // http://www.law.cornell.edu/uscode/html/uscode18/usc_sup_01_18_10_I.html

О. В. Крышевич

Мошенничество: сравнительный анализ уголовного законодательства Украины и международного уголовного законодательства.

В статье раскрыта уголовно–правовая характеристика мошенничества по национальному и международному законодательству.

O. V. Krishevich

Fraud comparative analysis of criminal legislation of Ukraine and international of criminal legislation.

The article deals criminal legal of fraud in accordance with national and international legislation.

УДК 343.33

Н. Ю. Худякова,
ад'юнк

**КРИМІНАЛЬНА
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СЛУЖБОВУ
НЕДБАЛІСТЬ ЗА ЗАРУБІЖНИМ
ЗАКОНОДАВСТВОМ**

У даній статті проведено порівняльний аналіз кримінального законодавства зарубіжних країн щодо кримінальної відповідальності за службову недбалість.

Ключові слова: службова недбалість, службові особи, службові злочини, кримінальне законодавство зарубіжних країн.

Для успішного функціонування держави та суспільства в умовах сучасного світу, необхідно належне виконання службовими особами своїх обов'язків наданий час невиконання або неналежне виконання відповідних обов'язків, розглядаються як одна з головних причин економічних, політичних та соціальних проблем. Службова недбалість характеризується наявністю мотивів і певного вольового змісту, які відносяться не до наслідків злочину, а до самих дій або бездіяльності суб'єкта. Спосіб вчинення службової недбалості – це безініціативне, недбале виконання службових обов'язків, некваліфіковане виконання інструктивних постанов та розпоряджень керівних органів. Хотілося б визначити, що дана проблема актуальна на сьогодні і в зарубіжних державах з різними політичними орієнтаціями.

Кримінально – правовим аспектам проблеми відповідальності за службову недбалість, певним чином приділялася увага в працях таких вчених, як Б. В. Волженкіна, А. В. Галахова, Б. В. Здравомислова, Ю. В. Золотухіна, С. Г. Келіна, В. Ф. Кириченко, М. Д. Лисова, Ю. І. Ляпунова, В. Е. Мельникова, А. А. Піонтковського, Г. Р. Смолицького, П. С. Яні, Р. Андерсона, В. І. Борисова, О. М. Бандурки, О. І. Гурова, В. С. Зеленецького, О. Г. Кальмана, Б. В. Лизогуба, В. О. Мандибури,

М. І. Мельника, В. С. Овчинського, Дж. Піка-

реллі, В. В. Сташиса, В. Я. Тація, Л. Філіпса, В. І. Шакуна, Л. Шеллі, А. М. Яковлева та інших учених.

Метою дослідження є проведення аналізу службових злочинів, що регламентують відповідальність за службову недбалість у кримінальному законодавстві деяких зарубіжних країн, (на прикладі України, Росії, Казахстану, Латвії, Білорусії, Польщі, Голландії, Італії, США та КНДР.

Спочатку розглянемо КК України. «Злочини у сфері службової діяльності» закріплені КК України в розділі 17, а саме в статті 367, яка визначає відповідальність за службову недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що заподіяло істотну шкоду охоронюваним законам правам, свободам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам окремих юридичних осіб. В другій частині статті передбачена відповідальність за це те ж саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки.

Що стосується суб'єкта даного злочину, то як закріплено в ст. 364 КК України – це службова особа. Службовими особами є особи, які постійно чи тимчасово здійснюють функції представників влади, а також обіймають постійно чи тимчасово на підприємствах в установах чи організаціях незалежно від форм власності посади, пов'язані з виконанням організаційно – розпорядчих чи адміністративно – господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальними повноваженнями». Службовими особами також визнаються іноземці або особи без громадянства, які виконують обов'язки, зазначені в цій статті.

Під організаційно розпорядчими обов'язками розуміють функції щодо здійсненню керівництва галузю промисловості, трудовим колективом, ділянкою роботи, виробничою діяльністю окремих працівників на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності, Такі функції, зокрема, виконують керівники міністерств, відомств, державних, колективних чи приватних підприємств та організацій, їх заступники, керівники структурних підрозділів (начальники цехів, завідуючі відділами, лабораторіями, кафедрами, їх заступники тощо), керівники ділянками робіт (майстри, виконробы, бригадири і т.п.). Адміністратив-

но-господарські обов'язки – це повноваження по управлінню чи розпорядженню державним, колективним чи приватним майном (установлення порядку його зберігання, переробки, реалізації, забезпечення контролю за цими операціями тощо). Такі повноваження у тому чи іншому обсязі є у начальників планово – господарських, постачальних, фінансових відділів і служб, їх заступників, завідуючих складами, магазинами, підприємствами побутового обслуговування населення, їх заступників, керівників відділів цих підприємств, відомчих ревізорів і контролерів тощо.

КК Російської Федерації на відміну від КК України виділяє дві глави: «Злочини проти інтересів служби в комерційних та інших організаціях» глава 23, та «Злочини проти державної влади, інтересів державної служби та служби в органах місцевого самоврядування» глава 30 КК Росії так само як і КК України містить окрему статтю – ст. 293, що передбачає відповідальність за службову недбалість: тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків внаслідок несумлінного чи недбалого відношення до служби, якщо це спричинило істотне порушення прав та законних інтересів громадян чи організацій або охоронюваних законом інтересів суспільства.

Частина 2 встановлює відповідальність за те саме діяння, якщо воно спричинило з необережності смерть людини або інші тяжкі наслідки. Відмінність полягає ще і у визначенні 2 частини статті 367, за КК України відповідальність наступає лише тоді коли настали тяжкі наслідки, а в ст. 239 КК РФ закріплено ще настання смерті людини.

Що стосується Казахстану, то в КК республіки, злочинам проти інтересів служби присвячена 13 глава, стаття 316 КК Казахстану встановлює відповідальність за службову недбалість, а саме «невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх обов'язків, внаслідок несумлінного чи недбалого ставлення до служби. Якщо це потягнуло за собою істотне порушення прав та законних інтересів громадян або організацій чи охоронюваних законом інтересів суспільства або держави». Частина друга цієї статті передбачає відповідальність за те саме діяння, що спричинило з необережності смерть людини або інші тяжкі наслідки.

Таким чином, визначення, що стосуються службової недбалості мають відмінності. За КК України, суб'єктом злочину виступають особи, що виконують свої функції на підприємствах, установах, організаціях незалежно від форм власності, а також, несумлінним є ставлення особи до виконання своїх службових обов'язків, а не до служби в загалі, як за КК Казахстану.

Кримінальний закон Латвійської Республіки має два положення в яких міститься визначення службової недбалості, та встановлена відповідальність за бездіяльність державних службових осіб, це глава 19 КЗ «Службові злочини» та глава 24 КЗ «Злочинні діяння на службі та в державних установах». 24 глава КК Латвії ст. 319 передбачає

відповідальність за «невиконання державною службовою особою своїх обов'язків, тобто умисне або недбале невиконання обов'язків які згідно закону вона повинна здійснити для усунення нанесення шкоди державному майну чи порядку управління, або охоронюваним законом правам та інтересам осіб, що спричиняє істотну шкоду державній владі, порядку управління, охоронюваним законом правам та інтересам осіб». Друга частина цієї статті передбачає відповідальність за «те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, або було вчинено державними службовими особами з корисливих мотивів». В ст. 197 КЗ Латвії конкретно закріплено визначення службової недбалості: недбале виконання службових обов'язків, що вчинені відповідальним працівником підприємства чи організації або такою ж особою, уповноваженим підприємством чи організацією, що спричинило суттєву шкоду підприємству, організації або охоронюваним законом правам та інтересам іншої особи». Тобто, Кримінальний Закон Латвії на відміну від українського законодавства передбачає, що діяння пов'язані з невиконанням службовою особою своїх обов'язків, можуть бути вчинені як умисно, так і необережно.

У КК Республіки Білорусь в розділі XIII «Злочини проти держави і порядку здійснення влади та управління» знаходиться глава 35 КК Республіки Білорусь «Злочини проти інтересів служби», в якій визначено поняття службової недбалості.

Ст. 428 ККРБ розкриває «Службову недбалість – це невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне або недбале ставлення до служби, що заподіяло через необережність смерть людини, або інші тяжкі наслідки, або незаконне відчуження чи знищення державного майна, що заподіяло істотну шкоду в особливо великих розмірах, також при роздержавленні чи приватизації». Відмінною рисою від КК України, є більш розширений перелік наслідків за невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків.

Отже, переглянувши кримінальні законодавства Казахстану, Латвії, Росії, Білорусії, в області протидії службовій недбалості, можна зробити висновок, що при укладанні діючих на даний час кримінальних кодексів, законодавці цих країн насамперед орієнтувались на рекомендації, що викладені в Модельному КК для держав – учасниць СНД. Таким чином, в цих країнах відповідальність за службову недбалість передбачена, як правило, в самостійних статтях.

Тепер перейдемо до розгляду законодавств країн Європи. В КК Республіки Польща «Злочини проти діяльності державних підприємств, а також органів місцевого самоврядування», передбачені главою 29. Ст. 231 Республіки Польща встановлює відповідальність за невиконання обов'язків по службі, тобто публічна службова особа, яка перевищуючи свої службові повноваження чи не виконуючи своїх обов'язків, завдає шкоду суспільним або особистим інтересам». Суб'єктивна сто-

рона даного злочину, передбачає два варіанти: ст. 231 ч. 2 – якщо винна особа діє з ціллю майнової чи іншої вигоди, та ст. 231 ч. 3 – якщо винний, вчиняючи злочин, діє неумисно але завдає значну шкоду, а ч. 3 ст. 231 являється загальним визначенням службової недбалості. Отже, вчинення даного діяння можливе як навмисно, так і з необережності, що за КК України виявляється неможливим.

Що стосується КК Голландії, то розглянуто в книзі 2, розділ 28 де встановлено відповідальність за злочини, пов'язані зі зловживанням по службі, а саме: стаття 356 встановлює відповідальність «голів міністерств, які внаслідок своєї надзвичайно недбалої чи необережної поведінки відповідальні за невиконання положень Конституції, або інших законів чи інших адміністративних наказів, якщо таке виконання входить до компетенції їх міністерства по характеру питань або якщо таке виконання було прямо покладено на них».

Окрім того, КК Голландії також має і загальний склад службової недбалості «публічний службовець, який в наслідок недбалості чи необережності відповідає за бездіяння: публічний службовець, відповідальний за розслідування кримінального правопорушення, який не виконує вимоги, щодо доповідання про незаконне позбавлення волі, або який негайно не повідомляє про це вищу владу, також якщо публічний службовець, який дізнався по ходу виконання своїх обов'язків, що особа була незаконно позбавлена своєї вигоди, умисно не доповідає про це негайно іншому публічному службовцю, що відповідає за розгляд кримінальної справи».

Так ст. 367, «якщо публічний службовець якому було доручено охороняти особу, позбавлену волі за наказом влади або за судовим рішенням, чи за рішенням, яке прийнято в кабінеті судді, з недбалості або необережності є відповідальним за втечу, звільнення або самозвільнення особи. Ще однією особливістю КК Голландії є те, що в ньому закріплено окрім правопорушень по службі, «проступки, що містять службові зловживання», які знаходяться в Книзі 2 Розділ 8 КК Голландії. В даному розділі містяться конкретні правопорушення посадових осіб, тобто передбачається відповідальність як за злочини, так і за дисциплінарні правопорушення, а також наведені визначення публічної особи. На відміну від КК України, КК Голландії чітко встановлює, за які саме наслідки особи може бути притягнуто до відповідальності.

Службові злочини, що передбачені КК Італії, містять в собі як активні дії, так і бездіяльність. Згідно зі статтею 328 КК Італії, до кримінальної відповідальності притягуються «посадові особи або виконуючі обов'язки посадової особи, що безпідставно не виконує службові дії, які повинен був виконати беззаперечно». КК Італії не вказує на конкретну форму вини, тому ці дії можуть вчинятися як умисно так і з необережності, виходячи з цього, загальний склад злочину поєднує в собі бездіяльність влади та службову недбалість, також КК Італії вказує на те, що небезпечні наслід-

ки мають настати в «здійсненні правосуддя, охорони громадського порядку чи виконання правил гігієни та санітарії». Крім того в ч. 2 ст. 326 КК Італії встановлюється відповідальність за приватний різновид службової недбалості: «розголошення та використання секретів службовою особою чи виконуючим обов'язки службової особи, якщо ці відомості були розголошені з необережності».

В КК США відсутнє розділення на види злочинів (злочини в Зводі Закону розміщені в алфавітному порядку, а не в родовому чи безпосередньо по об'єктам злочину), то єдиної глави, що визначає службові злочини просто не має, та склад злочину службової недбалості також відсутній. КК Нью-Йорка містить в собі загальний склад службового злочину, «неправомірна поведінка службової особи», а даний злочин являється умисним, оскільки передбачає «наміри спричинити шкоду іншому, або отримати певну вигоду». Відповідальність за їх вчинення знаходиться в різноманітних главах розділу 18, і передбачає відповідальність за службові злочини головним чином в 4 главах – «хабарництво, нечесні доходи та зловживання своїм становищем» (Гл.11), «вибори та політична діяльність» (Гл. 29), «вимагання та погрози» (Гл. 41), та «службові особи та службовці за наймом» (Гл. 93). Суб'єктами злочинів, передбачених главою 11, являються головним чином посадові особи вищих органів державної влади та урядові службовці («публічні службові особи», особи які діють від імені та в інтересах держави США), до глави 41 відносяться будь – які федеральні службові особи та службовці, а глава 39 також має спеціального суб'єкта, це службові особи чи службовці департаментів та їх представництв.

Відносно КК Китайської Народної Республіки, то в главі 9 закріплені «Злочини проти інтересів державної служби». До категорії державних працівників віднесені: робітники органів влади всіх рівнів, адміністративних органів всіх рівнів, юридичних органів всіх рівнів, державних підприємств, державних господарських органів, а також інші службовці, що виконують у відповідності до закону різноманітні суспільні обов'язки». Кваліфікуючими ознаками даних злочинів являється вчинення їх – державними службовцями. КК КНР також, як і КК США не містить в собі окремої статті за службову недбалість, а ст. 397 передбачає «Зловживання службовим становищем або недбале ставлення до службових обов'язків працівниками державних органів, якщо це спричинило велику шкоду суспільній власності, інтересам держави та народу».

Головна, відмінна риса законодавства КНР від КК України, полягає в тому, що до вчинення службових злочинів в цій країні ставляться дуже прискіпливо. При настанні особливо тяжких наслідків, осіб яких вчинили дані злочини позбавляють волі на строк більше 10 років, безстроковому позбавленню волі або смертній карі, з можливою конфіскацією майна.

Підсумовуючи вище викладене, проаналізував-

ши кримінальні законодавства зарубіжних країн, можна зробити певні висновки, спочатку потрібно визначитися, які саме діяння можуть бути кваліфіковані як службова недбалість. В законодавствах зазвичай, не закріплені загальні норми про відповідальність за невиконання або неналежне виконання особою своїх службових обов'язків (США, КНР). В деяких країнах відповідальність за такі діяння не вказує на форму вини, тобто діяння можуть бути вчинені як умисно так і необережно (Польща, Латвія). Також в деяких законодавствах наприклад в КК Голландії, може бути встановлений як спеціальний склад злочину службової недбалості, так і загальний склад, поряд з відповідальністю «голів міністерств, які внаслідок своєї надзвичайно недбалої чи необережної поведінки відповідальні за невиконання положень Конституції, або інших законів чи інших адміністративних наказів...», встановлена відповідальність «публічного службовця, який внаслідок необережності чи недбалості відповідає за бездіяння».

Що стосується складу злочину, що передбачає відповідальність за службову недбалість, то він може бути як матеріальним (Україна, Росія, Казахстан, Латвія), так і формальним (Білорусія, Голландія). В матеріальних складах злочину, наслідки наступають або в загальній формі – «настання

шкоди», «настання значної шкоди», або «порушення норм закону», або порушенні прав, інтересів громадян, суспільства і держави. Також існує небережна форма вини, що передбачає відповідальність за службову недбалість (КК Білорусії). З суб'єктивної сторони, на відміну від України, в багатьох країнах, несумлінним є ставлення до своєї служби, а не службових обов'язків взагалі.

А головне, що кримінальне законодавство багатьох зарубіжних країн взагалі не містить відповідальності за службову недбалість (тобто за невиконання чи неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків внаслідок несумлінного або недбалого ставлення до них), і це свідчить про достатньо високий рівень розвитку кримінального законодавства України, тому що дає змогу притягнути службових осіб до більш широкого кола відповідальності за діяння, а не тільки за конкретний їх вид.

Література

1. Кримінальний кодекс України. – Харків: Одиссей, 2008.
2. Уголовный кодекс Республики Казахстан. СПб., 2001.
3. Уголовный кодекс Латвийской Республики / Науч. Ред. и вступ. статья канд. юрид. наук А. И. Лукашова и канд. юрид. наук Э. А. Саркисовой. Перевод с латышского канд. юрид. наук А. И. Лукашова. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001.
4. Уголовный кодекс Российской Федерации. М., 2004.
5. Уголовный кодекс республики Казахстан. – Минск: Тессей, 2000.
6. Уголовный кодекс республики Беларусь. – Минск: Тессей, 2000.
7. Уголовный кодекс республики Польша. – Минск: Тессей, 1998.
8. Уголовный кодекс Голландии. СПб., 2000.
9. Современное американское уголовное право. – М.: «Наука», 1990.
10. Примерный уголовный кодекс (США). – М.: «Прогресс», 1969.
11. Уголовное право Соединенных Штатов Америки. – М., 1986.
12. Уголовный кодекс Китайской Народной Республики. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001.

13. Уголовное законодательство зарубежных стран (Англии, США, Франции, Японии). Сборник законодательных материалов / Под ред. И. Д. Козочкина. М., 1999.

14. Уголовный кодекс Италии Науч. ред. И. Р. Асланова; пер. с итал. Е. Р. Шубиной. СПб., 2002. – С. 193.

Н. Ю. Худякова

Уголовная ответственность за служебную халатность по зарубежному законодательству.

В данной статье проведен сравнительный анализ уголовного законодательства зарубежных стран относительно уголовной ответственности за служебную халатность.

N. Y. Khudyakova

Criminal responsibility for official negligence on criminal legislation foreign countries.

The article deals with comparative analysis criminal legislation foreign countries concerning, about criminal responsibility for official negligence.

ТРИБУНА ДИСЕРТАНТА

УДК 37.035:347.635(045)

І. І. Тимкович,
старший викладач

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ДІТИ ВУЛИЦІ», БЕЗПРИТУЛЬНІ, БЕЗДОГЛЯДНІ, СОЦІАЛЬНІ СИРО- ТИ ТА ДІТИ, ПОЗБАВЛЕНІ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

У статті проводиться порівняльна характеристика понять «діти вулиці», безпритульні, бездоглядні, соціальні сироти та діти, позбавлені батьківського піклування. Автор робить висновок, що безпритульні діти одночасно відносяться до всіх вищеперерахованих категорій.

Ключові слова: безпритульні діти, бездоглядні, «діти вулиці», соціальні сироти, діти, позбавлені батьківського піклування.

Про актуалізацію у нашій державі проблеми дитячої безпритульності свідчать наступні статистичні дані. Так, за інформацією Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту в 1997 р. притулками для дітей соціальний захист був наданий 11189 неповнолітнім, у 2002 р. – 30007 дітям [1, с.19], а у 2009 р – 14242 дітям [2]. З метою подальшого дослідження сутності дитячої безпритульності, ознак, властивих даному негативному соціальному явищу, детального аналізу причин його виникнення і поширення, насамперед, необхідно з'ясувати кого слід вважати безпритульними дітьми. Опрацьовані нами нормативні акти, література, публікації в періодичній пресі дають підстави зазначити, що такі вчені як Зінченко А., Волинець Л., Максимова Н., Пеша І., Бреева О., Слуцький Є. тих дітей, які перебувають на вулиці, бродяжать і жебракують називають по-різному: «діти вулиці», безпритульні, бездомні, бомжі, бездоглядні, соціальні сироти, діти, позбавлені батьківського піклування і, як правило, не розрізняю-

чи цих понять, використовують їх у якості синонімів. Чітке ж розуміння власне поняття «безпритульні діти» та розмежування його від інших понять, зазначених вище, обумовлені як теоретичними, так і практичними потребами, оскільки це дасть змогу в подальшому розробити загальні та спеціальні заходи запобігання їх потрапляння до тієї або іншої вказаної категорії, а також дієвого механізму захисту їх прав та законних інтересів.

У зв'язку з цим, вважаємо за доцільне звернутися до розгляду нормативних актів, прийнятих у перші роки радянської влади на фоні зростання чисельності неповнолітніх безпритульних і правопорушників. Так, Радою Народних Комісарів (РНК) 11 червня 1921 року було прийнято постанову «Про заходи боротьби з дитячою безпритульністю», де чітко зазначено, що неповнолітні у віці до 18 років вважаються безпритульними у випадках: а) залишення їх батьками чи особами, які їх заміняють, без усякого нагляду і піклування; б) жорстокого поводження з ними осіб, указаних у пункті «а»; в) ненадання їм необхідного мінімуму виховання та навчання, передбаченого чинними законоположеннями; г) розпусного впливу домашньої обстановки; д) ведення самими неповнолітніми порочного способу життя, а рівно жебрацтва чи бродяжництва їх; е) заняття усякого роду торгівлею [3]. Отже, у вказаній постанові вперше офіційно наводився перелік причин, за яких неповнолітні вважалися безпритульними. У подальшому він був значно розширений «Положенням про заходи боротьби з дитячою безпритульністю», затвердженим постановою Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету та РНК УРСР «Про заходи по боротьбі з дитячою безпритульністю в УРСР» від 23 листопада 1927 року. Даним положенням визначалося, що до категорії безпритульних, які потребують повного забезпечення і виховання, відносяться неповнолітні: а) круглі сироти; б) ті, що втратили зв'язок із батьками або особами, які добровільно їх виховували